

Ametyst

Katalog druhů Trvalkový záhon

STÁTNÍ FOND ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Ministerstvo životního prostředí

Tato publikace byla vytvořena za finanční podpory SFŽP ČR a MŽP.

Česnek 'Sensation'

Allium 'Sensation'

Určovací znaky:

- velké kulovité, fialové květenství
- dlouhé ploché jazykovité listy
- připomíná obrovskou kvetoucí pažitku

Doba květu:

• květen–červen

Čeleď:

• česnekovité (cibule, pór)

Zajímavosti:

Květenství bývají ještě dlouho po odkvětu dekorativní a po usušení se dají použít do suchých vazeb. Okrasné česneky jsou cibuloviny, které pocházejí původně převážně ze stepí a hor Asie.

Denivka

Hemerocallis sp.

Určovací znaky:

- velké žluté květy bez vůně (podobné liliím)
- tvoří mohutné trsy
- úzké dlouhé listy

Doba květu:

• červen

Čeleď:

• denivkovité

Zajímavosti:

Každý květ vydrží kvést jen jeden jediný den. Plody v našich podmínkách nevytvářejí. Jsou to nepůvodní, často pěstované trvalky v parcích a zahradách.

Divizna velkokvětá

Verbascum densiflorum

Určovací znaky:

- až 5 cm velké žluté květy na dlouhém přímém květenství
- mohutné rostliny až 2,5 m vysoké
- hustě plstnaté listy

Doba květu:

• červenec–září

Čeleď:

• krtičníkovité (rozrazil, náprstník)

Zajímavosti:

Čaj z květů je oblíbeným protizánětlivým a antibakteriálním lékem zejména při nachlazení, dále při zánětu průdušek a průduškovém astmatu. Divizna se používala jako barvířská rostlina, poskytovala látkám jasně žlutý odstín. Je to dvouletá rostlina. První rok vytváří mohutnou listovou růžici. Následující rok vykvete, odplodí a odumře. Přirozeně se vyskytuje podél cest, v obcích, na rumištích.

Dobromysl obecná

Origanum vulgare

Určovací znaky:

- drobné růžové květy na vrcholu rostliny
- po rozemnutí silně voní (připomíná středomořská jídla)
- vstřícné listy, hranatá lodyha

Doba květu:

• červen–září

Čeleď:

• hluchavkovité (mateřídouška, majoránka)

Zajímavosti:

Drcené listy se používají jako koření známé pod názvem oregano (na pizzu, součástí provensálského koření). Celá nať se využívá při kašli, zánětech, poruchách spánku, aj. Jak název napovídá, působí také příznivě na psychiku. Zároveň se pěstuje i jako okrasná rostlina na skalkách. V přírodě roste na okrajích lesů a na suchých stráních.

Hlaváč

Scabiosa caucasica

Určovací znaky:

- krásné bílé květenství na delších stopkách
- listy kopinaté (připomínají listy jitrocele)
- tvoří polštářovité trsy

Doba květu:

• červen–říjen

Čeleď:

• štětkovité (chrastavec)

Zajímavosti:

Pěstované kultivary kvetou bíle, modře, fialově, růžově i žlutě. Původně roste vysoko v horách Kavkazu, Turecka a Íránu.

Hvězdnice / astra nízká

Aster dumosus

Určovací znaky:

- zde ve 3 variantách: bílá se zeleným středem, růžová s oranžovým středem a světle fialová se žlutým středem
- výška asi 30 cm
- bohatě kvetoucí trsy

Doba květu:

• srpen–říjen

Čeleď:

• hvězdnicovité (kopretina, slunečnice) – květenství se nazývá úbor

Zajímavosti:

Jsou to často pěstované rostliny původem ze Severní Ameriky. Někdy jsou přezdívány jako podzimní astry.

Kakost krvavý

Geranium sanguineum

Určovací znaky:

- karmínově fialové květy
- dlanitě členěné listy
- tvoří trsy vysoké asi 30 cm

Doba květu:

• květen–červenec

Čeleď:

kakostovité

Zajímavosti:

V přírodě se vyskytuje v teplejších oblastech ČR na slunných stráních, ve světlých lesích a jejich lemech. Je to vzácnější druh zařazený do červeného seznamu cévnatých rostlin.

Kakost vznešený / nádherný

Geranium x magnificum

Určovací znaky:

- 5 cm velké modrofialové květy s tmavými žilkami
- výška 50–60 cm
- chlupaté laločnaté listy se na podzim červeně zbarvují

Doba květu:

• červen–červenec

Čeleď:

• kakostovité

Zajímavosti:

Je to nenáročná trvalka vhodná do přírodních zahrad. Snáší slunce i polostín.

Kohoutek věncový

Lychnis coronaria

Určovací znaky:

- pětičetné tmavě červenofialové květy
- lodyha a listy bíle plstnaté
- vzpřímené lodyhy

Doba květu:

• červen–září

Čeleď:

• hvozdíkovité (hvozdík, rožec)

Zajímavosti:

V přírodě je původní v jihovýchodní Evropě (nejblíže roste na jižním Slovensku). U nás je často pěstován a v teplejších územích zplaňuje – šíří se i mimo zahrady.

Koniklec luční

Pulsatilla pratensis

Určovací znaky:

- jarní tmavě fialové květy, skloněné dolů
- celá rostlina hustě chlupatá
- po odkvětu vytváří chlupaté koule tvořené nažkami

Doba květu:

• březen–květen

Čeleď:

• pryskyřníkovité (sasanka, blatouch)

Zajímavosti:

V přírodě roste na slunných stanovištích v teplejších oblastech. Během poslední stovky let z mnoha lokalit vymizel. Ohrožení spočívá v zarůstání stepí a lesních lemů dřevinami, neboť již nejsou obhospodařovány. Je chráněn zákonem (v kategorii silně ohrožených druhů) a zařazen na červený seznam cévnatých rostlin.

Kosatec nízký

Iris pumila

Určovací znaky:

- květ modrofialový nebo žlutý
- nízké rostliny do 15 cm
- široké jazykovité listy

Doba květu:

• duben-květen

Čeleď:

• kosatcovité (mečík, šafrán)

Zajímavosti:

Různé druhy kosatců jsou šlechtěny již stovky let. I v přírodě mívá tento druh více barevných variant. Je to vzácný druh slunných míst chráněný zákonem (v kategorii silně ohrožených druhů) a řazený do červeného seznamu cévnatých rostlin.

Krásnoočko přeslenité

Coreopsis verticillata

Určovací znaky:

- zlatožluté květy (úbory) s 8 korunními plátky
- vzpřímené husté keříky
- úzké čárkovité listy

Doba květu:

• červen–září

Čeleď:

• hvězdnicovité (pampeliška, astra) – květenství se nazývá úbor

Zajímavosti:

Krásnoočka jsou vhodná i jako balkonové rostliny, neboť vydrží kvést téměř celé léto. I řezané ve váze vydrží dlouho svěží. Pocházejí z amerických prérií.

Krokus / šafrán

Crocus sp.

Určovací znaky:

- jarní fialové, bílé, žluté lesklé květy
- asi 10 cm vysoké rostliny
- úzké dlouhé listy

Doba květu:

• březen–duben

Čeleď:

• kosatcovité – jednoděložné rostliny

Zajímavosti:

Sušené blizny šafránu setého se používají jako koření a k dobarvování pokrmů. K získání 1 kg koření je potřeba vystříhat blizny z 80 000 květů, což se dodnes dělá ručně. V dobách největší obliby se šafrán setý pěstoval i u nás v tzv. šafranicích. Vzácnost šafránu daná jeho vysokou cenou se odráží ve spojeních "je toho jako šafránu", "šetřit s něčím jako se šafránem". Do podzemních cibulí si krokusy stejně jako další cibuloviny ukládají zásobní látky, které jim následující jaro umožní brzy vykvést a přilákat první opylovače.

Kyprej vrbice

Lythrum salicaria

Určovací znaky:

- růžová klasovitá květenství (až 20 cm dlouhé klasy)
- statná rostlina s hranatou lodyhou
- dolní listy po dvou nebo po třech v přeslenu, připomínají listy vrb

Doba květu:

červen–září

Čeleď:

• kyprejovité

Zajímavosti:

Ze šťávy kořenů se získává červené barvivo pro barvení vlny a látek. Z květů se vyrábělo zcela neškodné barvivo pro cukrářské výrobky. Dříve se využívaly kořeny či kvetoucí natě na léčení nejrůznějších neduhů – záněty žaludku, průjmy, krvácení. Mladé výhonky se v minulosti (zejména ve Francii) používaly do salátových směsí. V přírodě najdeme kyprej poměrně hojně na březích vod, na vlhkých loukách, v příkopech u cest apod.

Levandule lékařská

Lavandula angustifolia

Určovací znaky:

- fialová klasovitá květenství
- silně vonící keříky
- šedozelené listy

Doba květu:

• červenec–srpen

Čeleď:

• hluchavkovité (šalvěj, máta)

Zajímavosti:

Vedle vůně se využívá také antibakteriální působení levandule v čajích, mastech. Největší uplatnění našla v kosmetice v parfémech a vonných olejích. Levandule se vkládá mezi oblečení v šatníku, které krásně provoní a zároveň odpuzuje šatní moly. Ve Středozemí, odkud pochází, se běžně používá také v kuchyni (součást provensálského koření, sušenky, aj.).

Mateřídouška úzkolistá

Thymus serpyllum

Určovací znaky:

- růžové drobné kvítky
- nízké polštářovité keříky
- silně voní

Doba květu:

• červenec–srpen

Čeleď:

• hluchavkovité (meduňka, levandule)

Zajímavosti:

Je to oblíbená léčivka. Čaj z mateřídoušky se doporučuje při onemocnění horních cest dýchacích, při poruchách zažívání a také navozuje klid a příjemný spánek. Někdy se používá i jako koření a přísada do likérů. V přírodě u nás roste na písčitých stanovištích v teplejších oblastech. Je řazena do červeného seznamu cévnatých rostlin.

Pivoňka čínská

Paeonia lactiflora

Určovací znaky:

- velké kulovité květy bílé nebo růžové
- statná bylina (až keřovitý vzhled)

Doba květu:

• květen–červen

Čeleď:

pivoňkovité

Zajímavosti:

Je to oblíbená a dlouhověká trvalka tradičních venkovských zahrádek. V Číně, odkud pochází, byly pěstovány po staletí jako okrasné rostliny a léčivky. Kultivary pivoňky čínské na počátku 19. století výrazně rozšířily barevnou škálu rostlin pěstovaných v Evropě.

Rozchodník / rozchodníkovec nádherný

Hylotelephium / Sedum spectabile

Určovací znaky:

- sytě růžové drobné kvítky tvoří ploché květenství
- dužnaté ojíněné listy
- vzpřímené rostliny

Doba květu:

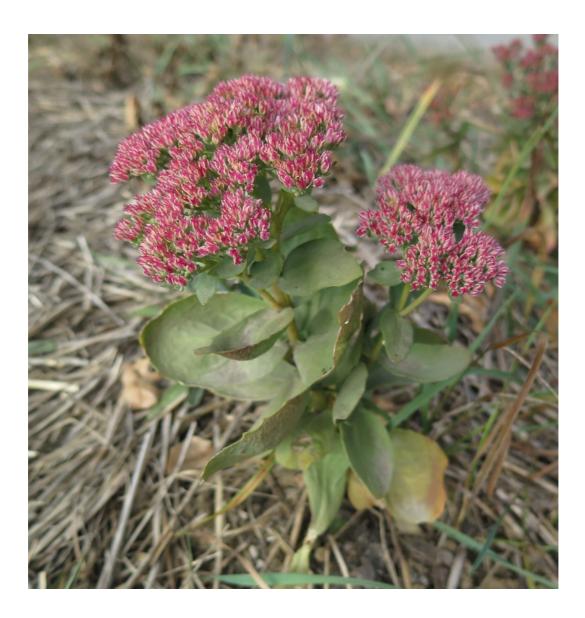
• červenec–září

Čeleď:

• tlusticovité (rozchodník, netřesk)

Zajímavosti:

Rozchodníky si uchovávají vodu v dužnatých listech, což jim umožňuje růst i na velmi suchých stanovištích. Tento druh pochází z východní Asie.

Řebříček obecný

Achillea millefolium

Určovací znaky:

- vrcholové bílé květenství (někdy narůžovělé)
- jemně dělené listy připomínají jednoduchý žebřík s jedním ráhnem
- charakteristická vůně celé rostliny

Doba květu:

• červen–říjen

Čeleď:

• hvězdnicovité (sedmikráska, heřmánek) – květenství se nazývá úbor

Zajímavosti:

Čaj z květů nebo natí se používá na podporu zažívání, tišení kašle, tlumení krvácení, uvolnění křečí. Řebříček se uplatňuje také při výrobě likérů. Latinský název Achillea připomíná hrdinu trójské války Achilla, který údajně používal tyto rostliny k ošetření krvácejících ran svých spolubojovníků. Řebříček je u nás hojně rozšířený druh. Upřednostňuje sušší místa.

Sadec konopáč

Eupatorium cannabinum

Určovací znaky:

- špinavě růžové až světle fialové květenství
- dlanité listy připomínají listy konopí (druhový název konopáč)
- statné rostliny

Doba květu:

• červenec–září

Čeleď:

• hvězdnicovité (kopretina, afrikán)

Zajímavosti:

Přestože obsahuje velké množství léčivých látek, má zároveň nepříznivý vliv na játra. Nať se dnes využívá v homeopatii. Květy a semena představovaly zdroj růžového barviva na textil. Roste ve vlhkých lesích, na březích vod, na pasekách.

Šanta

Nepeta sp.

Určovací znaky:

- fialovomodré květy
- husté polštářovité keříky
- šedozelené listy

Doba květu:

• červenec–září

Čeleď:

• hluchavkovité (hluchavka, saturejka)

Zajímavosti:

Vůně šanty přitahuje kočky, které rádi čichají uvolňující se silice a odpočívají v její blízkosti. Šanta byla používána k přípravě čajů a obkladů. Dodnes je aplikována v čínské medicíně.

Tařice skalní

Aurinia saxatilis / Alyssum saxatile

Určovací znaky:

- na jaře tvoří zářivě žluté trsy
- celé rostliny měkce šedoplstnaté
- přízemní listová růžice

Doba květu:

• duben-květen

Čeleď:

• brukvovité (řepka, křen) – vyznačuje se čtyřčetnými květy

Zajímavosti:

V přírodě najdeme tařici skalní především na slunných skalách v říčních údolích, kde dokáže svými kořeny pronikat hluboko do skalních štěrbin. V minulosti byla často přenášena na zahrádky a stala se oblíbenou nenáročnou skalničkou. Jedná se o zákonem chráněný druh (v kategorii druhů ohrožených) a je řazena na červený seznam cévnatých rostlin.

Topolovka růžová

Alcea rosea

Určovací znaky:

- zde varianty s růžovými, žlutými, bílými, černými květy
- velké květy tvoří dlouhé vzpřímené a nevětvené květenství
- výška rostliny až 3 m

Doba květu:

• červenec–září

Čeleď:

• slézovité (sléz, ibišek)

Zajímavosti:

Topolovka bývá běžně nazývána také slézová růže, sléz růžový, proskurník růžový. Obsahuje vínově červené barvivo, kterým se barvila vína a sirupy. V textilnictví se využívala jako náhražka indiga (modré barvivo). Květy se v lidovém lékařství používaly k tlumení podrážděných sliznic.

Třapatka nachová Třapatka nachová ´Alba´

Echinacea purpurea Echinacea purpurea ´Alba´

Určovací znaky:

- zde 2 kultivary: nachově a bíle kvetoucí s tmavými středy květenství (úborů)
- vzpřímené rostliny
- drsně chlupatá lodyha

Doba květu:

červenec–září

Čeleď:

hvězdnicovité (měsíček, podběl) – květenství se nazývá úbor

Zajímavosti:

Echinacea patří mezi nejznámější léčivé rostliny současnosti. Extrakty z kořenů a nati jsou k dostání jako sirupy, kapky a šťávy. Používá se především při nachlazení, neboť působí proti bakteriím a virům a posiluje imunitní systém. Může i zmírnit alergické reakce. Jako okrasná trvalka je známá také pod názvem rudbekie.

Třezalka tečkovaná

Hypericum perforatum

Určovací znaky:

- zlatožluté pětičetné květy na konci větví (tvoří latovité květenství)
- větvená lodyha s dvěma hranami
- vstřícné listy

Doba květu:

květen–září

Čeleď:

• třezalkovité

Zajímavosti:

Použití třezalky jako léčivky je velmi široké. Využívá se především nať a působí antibioticky, léčí ekzémy, úzkosti, pomáhá při nemocech plic, jater aj. Třezalka obsahuje barvivo hypericin, kterým se dříve barvily látky na žlutou a oranžovou. Přítomnost barviva lze snadno vyzkoušet. Po rozmáčknutí květu nám na prstech zůstane červená tekutina, kterou nelze snadno umýt. Třezalka běžně roste na sušších místech – meze, podél cest, sušší louky, okraje lesů.

Tulipán

Tulipa clusiana, T. turkestanica

Určovací znaky:

- květy červené, žlutočervené
- široké protáhlé listy šedozelené barvy

Doba květu:

• duben-květen

Čeleď:

• liliovité (lilie, křivatec)

Zajímavosti:

Tulipány až na jednu jedinou výjimku pocházejí ze stepí Asie (asi 150 druhů), odkud se v 16. století dostaly do Holandska. Zemí tulipánů se Holandsko stalo především díky vhodným podmínkám pro pěstování cibulovin, neboť jim vyhovují dobře propustné půdy. V současnosti existují tisíce kultivarů. Zde jsou vysazeny také dva původní druhy.

Tužebník obecný

Filipendula vulgaris / hexapetala

Určovací znaky:

- bílé koncové květenství s pětičetnými květy
- listy přízemní, zpeřené (připomínají listy řebříčku)
- přímá lodyha větvená jen v horní části, výška asi 50 cm

Doba květu:

• květen–srpen

Čeleď:

• růžovité (jahodník, jabloň)

Zajímavosti:

Roste roztroušeně na výslunných stráních, sušších loukách a okrajích lesů. Dříve se v lidovém lékařství používaly květy a kořeny. Čaj z květů podporoval pocení.

Zimostráz vždyzelený

Buxus sempervirens

Určovací znaky:

- vždyzelený keř
- drobné okrouhlé lesklé listy
- nenápadné žluté květy

Doba květu:

• leden–květen

Čeleď:

• zimostrázovité

Zajímavosti:

Zimostráz je velmi často pěstovaný, zejména v živých plotech. Snadno obrůstá, proto bývá v zámeckých parcích a zahradách sestřihován do nejrůznějších tvarů. Má žluté dřevo, které je nejhustší z evropských dřevin. Používá se na dřevoryty a výrobu hudebních nástrojů. Původní je v západní a jižní Evropě.

Zvonek dalmatský

Campanula portenschlagiana

Určovací znaky:

- modrofialové květy
- bohatě kvete
- nízké polštářovité trsy

Doba květu:

• červen–srpen

Čeleď:

• zvonkovité

Zajímavosti:

V současnosti patří mezi velice oblíbené skalničky. Dobře prospívá i v květináči. Pochází z jižní Evropy.

Trvalkový záhon

Použité fotografie pocházejí od níže uvedených autorů a zdrojů nebo z galerie Wikimedia Commons – dostupné pod licencí Svobodná licence GNU pro dokumenty (GNU FDL), pod licencí Creative Commons Attribution-Share Alike (CC–BY–SA) nebo mají statut volného díla (CC0).

Česnek 'Sensation' (Allium 'Sensation'):

(GNU FDL) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Allium_hollandicum.jpg

Denivka (Hemerocallis sp.):

(GNU FDL) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Hemerocallis_lilioasphodelus.jpg

Divizna velkokvětá (Verbascum densiflorum):

celá rostlina (GNU FDL) https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Verbascum_thapsiforme_309.jpg květ – Daniel Čížek

Dobromysl obecná (Origanum vulgare):

listy (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Oregano_1.jpg květenství (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Origanum-vulgare.JPG

Hlaváč (Scabiosa caucasica):

(GNU FDL) https://vi.wikipedia.org/wiki/T%E1%BA%ADp_tin:Scabiosa_caucasica_Perfecta.JPG

Hvězdnice nízká (Aster dumosus):

Daniel Čížek

Kakost krvavý (Geranium sanguineum):

porost (GNU FDL) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Geraniaceae_-_Geranium_sanguineum-2.JPG květy (GNU FDL) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Geraniaceae_-_Geranium_sanguineum-1.JPG

Kakost nádherný (Geranium magnificum):

květ (GNU FDL) https://hsb.wikipedia.org/wiki/Dataja:GeraniumMagnificum.jpg porost – Zahradnictví Krulichovi – trvalky, bylinky, skalničky, Na Petynce, Praha 6

Kohoutek věncový (Lychnis coronaria):

(GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Lychnis_coronaria_001.jpg

Koniklec luční (Pulsatilla pratensis):

(GNU FDL) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pulsatilla_pratensis_subsp._bohemica5.jpg

Kosatec nízký (Iris pumila):

fialově kvetoucí (GNU FDL) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Iris_pumila_01.jpg žlutě kvetoucí (CC–BY–SA 3.0, Jan Eckstein) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Iris_pumila_Pouzdranska_step_CZ_2.jpg

Krásnoočko přeslenité (Coreopsis verticilata):

Daniel Čížek

Krokus (Crocus sp.):

směs různě barevných (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:FrC3%BChlingsblumen_Krokus.jpg bledě fialové květy (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Crocus_sativus2.jpg modrobílý květ – Daniel Čížek

Kyprej vrbice (Lythrum salicaria):

(GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Blutweiderich_0507241.jpg

Levandule lékařská (Lavandula angustifolia):

květenství – Tomáš Pruner celá rostlina – Lenka Prunerová

Mateřídouška úzkolistá (Thymus serphyllum):

(GNU FDL) https://en.wikipedia.org/wiki/File:Thymus_aa1.jpg

Pivoňka (Paeonia lactiflora):

celá rostlina bíle kvetoucí (GNU FDL) https://be.wikipedia.org/wiki/%D0%A4%D0%B0%D0%B9%D0%BB:Paeonia_lactiflora1.jpg růžová plnokvětá (CC0) růžová neplnokvětá (GNU FDL) https://ast.wikipedia.org/wiki/Ficheru:Lactiflora1b.UME.jpg

Rozchodník nádherný (Hylotelephium spectabile):

celá rostlina – Daniel Čížek květy – Lenka Prunerová

Řebříček obecný (Achillea millefolium):

květenství s lodyhou – Daniel Čížek květy (GNU FDL) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Achillea_millefolium_7981.JPG

Sadec konopáč (Eupatorium fistulosum):

květenství s lodyhou (GNU FDL) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eupatorium_cannabinum_jfg.jpg

Šanta (Nepeta sp.):

porost – Daniel Čížek

Tařice skalní (Aurinia saxatilis):

květ (GNU FDL) https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Alyssum_saxatile_Goldkugel_Felsensteinkraut_1.jpg celý trs (GNU FDL) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Alyssum_saxatile3.jpg

Topolovka růžová (Alcea rosea):

růžová s lodyhami (GNU FDL) https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Alcea_rosea_lv_1.jpg

Třapatka nachová (Echinacea purpurea):

nachová (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Echinacea-purpurea-DSC00531-Lionet.JPG bílá (GNU FDL)

https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Echinacea_purpurea_%27White_Swan%27_(in_a_flowerbed).jpg

Třezalka tečkovaná (Hypericum perforatum):

květy (GNU FDL) https://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Hypericum_perforatum.JPG celá rostlina – Lenka Prunerová

Tulipán (Tulipa clusiana, T. turkestanica):

žluté (GNU FDL)

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tulipa_clusiana_chrysantha_habit1.JPG?uselang=az červené (GNU FDL) https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:RedTulip.JPG

Tužebník obecný (Filipendula vulgaris):

květy (CC0) celá rostlina (GNU FDL) https://de.wikipedia.org/wiki/Datei:Filipendula_vulgaris_%27Dropwort%27_(Rosaceae)_plant.JPG

Zimostráz vždyzelený (Buxus sempervirens):

květy (CC-BY-SA 3.0, Didier Descouens) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Buisfleurs.jpg porost (GNU FDL) https://co.wikipedia.org/wiki/File:Buxus_sempervirens_foliage_1.jpg

Zvonek dalmatský (Campanula portenschlagiana):

Lenka Prunerová

vydalo: Občanské sdružení Ametyst v roce 2015 text: Štěpánka Čížková www.ametyst21.cz